

**Kęstas Gorskas, Jūratė Savickaitė, Margarita Juzėnaitė, Laima Firstova.
Biologija 7 klasei (Serija SOK), I ir II knyga**

R E C E N Z I J A

Vertinimui pateiktą vadovėlį sudaro dvi dalys, jų struktūra aiški, yra turinys, atvertimuose parodyti skyreliai, iliustracijos aprašytos, pateikti jų pavyzdžiai. Pirmoji knyga yra 74 psl. ir susideda iš įvado su dviem temomis ir trijų skyrių po 8, 7 ir 5 temas. Antroji knyga - 74 psl., ją sudaro trys skyriai po 6, 8 ir 13 temų. Kiekvienas skyrius prasideda patraukliu, klausimais ir atsakymais pateiktu pristatymu, ko ir kaip bus mokomasi, kodėl to reikia. Kiekvieno skyriaus pabaigoje yra santrauka *Trumpai*, užduotys *Pasitikrink žinias*, skyrelis mokymosi procesui įsivertinti, taip pat turinyje numatytas skyrelis Mokslo atradimai, tačiau kol kas nepateiktas. Kiekviena tema pradedama mokymosi uždaviniais rubrikoje *Netrukus* ir išdėstoma viename atvertime. Tekste įterptos *Užduotys*, *Praktiniai darbai*, pabaigoje pateikiami *Klausimai* ir užduotys patikrinimui, sąvokų *Bio žodynėlis* ir trumpas skyrelis *Tai įdomu*. Vertinga, kad kiekvienos dalies pabaigoje pristatoma patarimų kaip mokytis: *Mokymosi žingsniai. Kaip pasirengti ir dalyvauti diskusijoje ir Kaip parengti ir pateikti pristatymą* (I knyga) ir kaip dirbti poromis ir Kaip dirbti grupėmis (II knyga). Taip pat kiekvienos dalies pabaigoje yra *Sąvokų žodynėlis*.

Pirmosios knygos įvade autoriai paaiškina apie patį vadovėlį, jame naudojamus ženklus, atskiruose atvertimuose mokiniams padedama prisiminti, ko jie mokėsi šeštoje klasėje ir paaiškinama, ką tiria biologija. Schemoje 7 psl. reiktų atkreipti dėmesį, kad biologijos ryšiai parodyti su mokomaisiais dalykais, o ne mokslais.

Kiekvienas vadovėlio skyrius prasideda klausimais, pvz., Kas bus jūsų mokymosi objektas? Kaip mokysitės? ir pan., o šalia duodami trumpi atsakymai parodo mokiniams ko ir kodėl jie mokysis tame skyriuje. Idėja užduoti tokius klausimus – puiki. Kai kur dar galima būtų pateikti labiau motyvuojančius atsakymus, pasistengti geriau pagrįsti **kodėl?** mokiniams svarbu mokytis biologijos.

Pirmojo skyriaus turinys įdomiai sugalvotas, integralus, peržvelgia visą gyvybę, jos organizacijos lygmenis, gana natūraliai integruojama klasifikacija ir evoliucija, nemažai gerų schemų, praktinių darbų. Tobulinant dar galima būtų geriau suformuluoti kai kuriuos mokymosi uždavinius (*Netrukus*), trumpinti tekstus, sukurti įdomesnių klausimų ir užduočių. Būtina atkreipti dėmesį, kad sąvoka *evoliucija* yra suprantama ne kaip mokslas, o kaip kitimo, raidos procesas. Tai viena iš visus gamtos mokslus integruojančių sąvokų (gyvosios gamtos, Visatos, Žemės planetos evoliucija). Galime vartoti *mokslas apie evoliuciją* ar *evoliucijos mokslas*, kaip aiškinama sąvoka

evoliucionizmas tarptautinių žodžių žodyne. Mokiniai mokosi apie evoliuciją, kaip procesą ir jiems gali tapti painu.

Keturi skyriai, po du kiekvienoje dalyje, yra skirti organizmų sisteminėms grupėms pristatyti. Tekstai šiuose skyriuose gana patrauklūs, daug iliustracijų, yra apibendrinančių schemų apie organizmų evoliuciją. Mokiniui besidominčiam gyvąja gamta gali būti įdomu mokytis. Tačiau abejonių kelia paviršutiniškumas atsirandantis dėl to, kad labai daug medžiagos, sąvokų, kiekviename atvertime pateikiama po keletą organizmų grupių, keliais sakiniais paminint ir jų požymius, ir dauginimosi ypatumus, ir reikšmę. Kartais darosi nebeaišku, ko tikimasi išmokyti mokinius, kokius gebėjimus ir kompetencijas išugdyti. Praktiniai darbai gana tradiciški ir atsitiktiniai, mažai tyrinėjimų gamtoje, tačiau vos ne kiekviename atvertime siūloma užduotis namuose surinkti medžiagą ir parengti pristatymus klasei. Kyla klausimas, iš kur mokiniai ir mokytojas ims tiek laiko, juk parengus pristatymą darbas nepasibaigia, reikia jį išklaudyti, aptarti. Skaitant pritrūksta skyrių apibendrinimų, o tai ir galėtų būti produktyvi užduotis mokiniams su pristatymu, aptarimu, įsivertinimu. Septintoje klasėje biologijai įprastai skiriama dvi 2 val. per savaitę, o aštuntoje tik viena valanda, tuo tarpu pagal Bendrąsias programas (2008) aštuntai klasei paliekama žymiai didesnė biologijos dalis.

Atvertime pateikiami klausimai ir užduotys, o skyrių pabaigoje skyreliai *Pasitikrinkite žinias* tikrai padės mokiniams mokytis, tačiau autoriai dar galėtų peržiūrėti ir patobulinti užduočių turinį ir formuluotes, kad jos labiau skatintų mokinius mąstyti, tyrinėti, pritaikyti žinias, o ne tik įsiminti ar paaiškinti.

Paskutinio skyriaus *Sudėtingi organizmų tarpusavio ryšiai* užmanymas geras, tačiau skaitant temas kilo daugiausiai abejonių. Atrodo, kad autoriai labai skubėjo ir surašė, ką prisiminė. Daugelis tekstų paviršutiniški, kaip iš laikraščio, ypač taršos ir aplinkos apsaugos temose, daug netikslumų, užduotys mokiniams taip pat atrodo parengtos skubotai, nekonkrečios, neaiškios. Būtinai reikia konsultuotis su specialistais perrašant temą *Ekologinė etika*. Šis skyrius labai palankus įtraukti mokinius į aplinkos tyrimus, projektus, diskusijas, t.y. veiklas, kurios padės išsiugdyti ne tik gebėjimus, bet ir vertybines nuostatas.

Puiki idėja skyriaus gale įdėti skyrelį *Įsivertinkite, kaip sekėsi atlikti užduotis ir kaip sekėsi mokytis*. Abejonių kelia jungimas su pažymiu, ypač 1-3, ir tai, kad kiekvieno skyriaus gale rašoma tas pats, nesusiejama su to skyriaus turiniu, nėra kriterijų ir požymių parodančių, ko išmokta, kokie gebėjimai įgyti jau yra pakankami ir ko dar reiktų pasimokyti konkrečiai apie ląstelę, apsirūpinimą energija ar rūšių kitimą.

Vadovėlis žymiai patobulintas, palyginus su pirmuoju variantu, tačiau vis dar daugiau orientuotas į mokymą, o ne į mokymąsi, kai kur yra likę pernelyg moksliško medžiagos pateikimo,

neatsižvelgiant į tai, kas svarbu septintokui, kaip vadovėlio medžiaga padės jam išsiugdyti gamtamokslinės kompetencijos pagrindus. Tekste autoriams parašiau komentarus ir konkrečias pastabas.

Vadovėlis atitinka „Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo” (Žin., 2009, Nr. 61-2450) penktame punkte nurodytus reikalavimus.

Dr. Elena Motiejūnienė